

Відгук

офіційного опонента доктора економічних наук,
професора Вахович Ірини Михайлівни на дисертацію **Александера Прокопюка**
на тему «Регіональна політика структурної модернізації економіки України в
умовах євроінтеграції», подану на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і
регіональна економіка

1. Актуальність теми дослідження

На сучасному етапі розвитку Україна зіштовхується з геополітичними викликами різного характеру. Серед цих викликів євроінтеграційні є чи найбільш визначальними, які, з одного боку, створюють соціально-економічні надії та перспективи для сталого розвитку країни і її регіонів, а з іншого, - зумовлюють потребу акумуляції внутрішнього потенціалу країни для гарантування її безпеки та забезпечення конкурентних переваг.

У цих умовах від правильності обраних пріоритетів структурної модернізації економіки залежить здатність української економіки зайняти свою нішу у європейській та світовій спільноті.

Тому на сьогодні гостро відчувається потреба в теоретико-методологічних розробках і узагальненнях, а також в практичних рекомендаціях, які б адекватно пояснювали реальний стан сучасного етапу проведення структурних трансформацій не тільки на загальнодержавному, а й, що дуже важливо, на регіональному рівні, і цим давали певні настанови щодо забезпечення їх ефективності.

Базою для подальшого розгортання досліджень у цій сфері мають стати розробки представників вітчизняних й зарубіжних наукових шкіл, практичну значущість яких визнано науковою спільнотою. Разом з тим, особливості модернізації економіки на регіональному рівні в Україні вимагають запровадження нових напрямів наукових досліджень цієї проблематики. Важливого значення набувають завдання врегулювання та координації стратегій соціально-економічного розвитку країни та її регіонів зі стратегіями проведення

системних структурних трансформацій на загальнодержавному та регіональному рівнях. Вирішення цих завдань нерозривно пов'язане з визначенням теоретичних орієнтирів процесів модернізації економіки регіонів країни та розробкою методологічних підходів до програмування й проектування реформ, а також з удосконаленням механізму реалізації структурних змін в умовах активізації процесів євроінтеграції.

Наведене вище підтверджує актуальність і своєчасність дисертації Александра Прокопюка, яка спрямована на теоретичне та прикладне обґрунтування регіональної політики структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції через призму забезпечення ендогенноорієнтованого розвитку, перерозподіл ресурсів у види економічної діяльності з більшою доданою вартістю, високотехнологічні, інноваційні виробництва.

2. Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами та планами досліджень

Дисертація Александра Прокопюка пов'язана з виконанням науково-дослідних тем ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України».

Зокрема, за темою «Фінансові механізми формування конвергентної моделі регіонального розвитку» (номер державної реєстрації 0112U000460) автором здійснено порівняльний аналіз секторальних структурних трансформацій економік України та Польщі, зокрема регіонів українсько-польського прикордоння.

За темою «Формування та реалізація регіональної структурної політики в умовах модернізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0113U00108) автором досліджено досвід країн-членів ЄС щодо нівелювання структурних трансформацій в економіці на регіональному рівні.

За темою «Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад Карпатського регіону в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0115U000018) автором розроблено пропозиції щодо

удосконалення фінансових механізмів активізації економічного розвитку регіонів та зниження його диспропорційності.

3. Основні наукові результати дисертації, винесені на захист

Аналіз дисертації та автореферату Александра Прокопюка дозволив встановити ряд наукових результатів, що особливо вирізняються науковою новизною, теоретичним, методологічним та прикладним значенням й винесені на захист. Зокрема:

1. Автором здійснено систематизацію наукових підходів до дослідження структурних трансформацій економічних систем з виокремленням інституціонального, еволюційного, кібернетичного, синергетичного, структуралістського, неокласичного підходів (с.35-38), що стало основою формування активної та пасивної структурної політики з урахуванням особливостей інтеграційного процесу в державі.

2. Дисертантом чітко сформовано цілі структурної політики (с.43), основою яких є сприяння зростанню конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на внутрішньому та світовому ринках і забезпечення структурного маневру у бік підвищення частки видів економічної діяльності, що виробляють продукцію з високим ступенем переробки і часткою ВДВ.

3. Автором обґрунтовано принципи структурної політики, які визначають її ефективність проведення. До таких принципів віднесено: конкурентний ринок як головний регулятор економічного розвитку; мінімізація та оптимізація державного втручання в економіку; відкритість економіки; лібералізація економічної діяльності на мікрорівні (с.46). Відповідно до виокремлених принципів, у роботі акцентується увага, що саме інноваційний характер відтворювальної моделі має стати основою структурної трансформації при становленні ефективної ринкової економіки України. Це стало підґрунтям подальших досліджень і проходить червоною лінією протягом усієї роботи.

4. Автором визначено пріоритети формування регіональної політики структурної модернізації з врахуванням сучасних викликів, що базуються на

імперативах стратегії Європа-2020 і до яких віднесено: розумне зростання та розумна спеціалізація, тобто зростання економіки, що ґрунтується на знаннях та інноваціях; стале зростання, тобто сприяння ефективнішому використанню ресурсів, розвитку більш екологічної та конкурентоспроможної економіки; інклюзивне (всеохоплююче) зростання, тобто стимулювання економіки з високим рівнем зайнятості, що сприятиме соціальній і територіальній згуртованості. Такий підхід формує комплексне спрямування структурної модернізації економіки.

5. У роботі проведено детальний аналіз інституційного забезпечення регіональної політики структурної модернізації (с.63-67) та виокремлено інституційні засади регіональної політики структурної модернізації Польщі (с.233-249), що доцільно використати при формуванні структурної побудови системи інституційного забезпечення регіональної політики в Україні.

6. Автором використано комплекс методів дослідження, серед яких вдало виокремлюються методи оцінки трансформації регіональної структури, що дозволяють оцінити швидкість та інтенсивність структурних змін (с.82 -85), коефіцієнти еластичності структурних трансформацій регіонів України за 2004-2015 рр. (с.86-93).

7. Заслуговує на увагу запропонована автором схема формування прибутку в Польщі та Україні, де за 100% взято валову додану вартість, створену в секторі компаній. Такий підхід дозволив виявити ряд недоліків вітчизняної економіки (низька продуктивність праці, прогалини у податковій політиці та обмеженість інвестиційних джерел) що потребують врахування при визначенні подальших напрямів розвитку регіональної політики структурної модернізації в Україні.

8. Заслуговує на особливу увагу обґрунтована автором матриця ринкових драйверів і чинників зростання в розрізі виділених груп секторів економіки України за критеріями їх конкурентоспроможності та інноваційності (високотехнологічна промисловість, послуги, масове виробництво, переробна промисловість, а також виробництво товарів і послуг, які не беруть участі у глобальній торгівлі, але мають важливе значення для формування регіональних і локальних ринків).

4. Відповідність структури дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Александра Прокопюка є закінченим самостійним дослідженням, яке має значну теоретичну та прикладну цінність для вирішення наукової проблематики структурної модернізації економіки України та її регіонів в умовах євроінтеграції.

Структурна побудова дисертації є логічною, результати різного рівня наукової новизни та висновки є конкретними, достатньо аргументованими та є предметом для захисту. Аналіз вирішених завдань дозволяє стверджувати, що дисертація відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка.

За структурою, обсягом і оформленням дисертація відповідає вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора наук.

5. Теоретична і практична цінність наукових результатів

Теоретична цінність висновків та рекомендацій дисертаційної роботи Александра Прокопюка полягає в обґрунтуванні:

- концептуальних засад формування регіональної політики структурної модернізації економіки в контексті активізації євроінтеграційних процесів, в основі якої лежать імперативи «розумної спеціалізації», сталого ендогенноорієнтованого розвитку; інклюзивності розвитку регіонів;
- індикативного методичного підходу до оцінювання структурних трансформацій економіки регіонів, який включає аналіз еластичності (чутливості) трансформації регіональної структури економіки, оцінку інтенсивності секторальних структурних змін економіки регіонів, порівняння секторальних структурних трансформацій в економіці регіонів різних країн;
- матриці ринкових драйверів і чинників зростання в розрізі виділених груп секторів економіки України за критеріями їх конкурентоспроможності та інноваційності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці науково-прикладних положень, які дозволяють сформулювати ефективні механізми структурної модернізації економіки регіонів України, спрямовані на використання

переваг процесів євроінтеграції та уникнення ризиків, які виникають в цих умовах.

Отримані результати реалізовані в практиці управління на державному та регіональному рівнях. Найважливішими серед них є пропозиції, використані державними органами влади України, зокрема підкомітетом з питань регіонального та транскордонного співробітництва між Україною та країнами ЄС Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції (довідка №315-3/12 від 13.02.2017 р.), Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України (довідка №7/31-9789 від 05.08.2016 р.); регіональними органами влади при розробці стратегій, середньострокових та щорічних, а також цільових програм економічного розвитку Львівської області (довідка департаменту економічної політики Львівської ОДА №5/15-2773/7-11 від 01.11.2016 р.), при формуванні механізмів структурної модернізації прикордонних територій Львівської області (довідка відділу з питань реалізації проектів місцевого розвитку, міжнародної технічної допомоги та зовнішньоекономічних зв'язків Львівської обласної ради №02-вих-146 від 10.02.2017 р.). Окрім цього, розробки, отримані в дисертації, отримали позитивні висновки у Європейському парламенті (лист від 2.03.2017 р.); реалізовані урядом Підляського воєводства Польщі (довідка №27/B-01 від 26.01.2017 р.); використані при підготовці науково-методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін у Вищій школі економічній в Білостоку (Польща) (довідка №PE-850.42 від 23.02.2017 р.).

6. Аналіз публікацій та повноти відображення результатів у авторефераті

За результатами досліджень опубліковано 62 наукові праці, з яких: 7 монографій (3 одноосібних); 18 статей у наукових фахових виданнях України, 20 статей у періодичних виданнях інших держав. Загальний обсяг публікацій - 105,92 д.а., з яких 65,2 д.а. належать особисто автору.

Специфіка представлених видань та зміст опублікованих праць відповідають вимогам МОН України щодо повноти висвітлення результатів

дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка.

Наукові здобутки дисертації, що відображають усі пункти наукової новизни, повністю викладені в авторефераті, який містить відомості про зміст та обсяг дисертації, результати різного рівня наукової новизни, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Автореферат та дисертація представляють собою завершені та чітко й послідовно викладені наукові праці.

Аналіз автореферату та наукових праць здобувача дозволяє зробити висновок, що результати дисертаційної роботи Александра Прокопюка оприлюднені до її захисту.

7. Дискусійні положення та зауваження

Відзначаючи актуальність теми дисертаційного дослідження, наукову новизну результатів, їх достовірність та повноту викладу в опублікованих працях, слід вказати і на наявність в роботі Александра Прокопюка деяких дискусійних положень та певних недоліків, зокрема:

1. Автором обґрунтовано, що структура економіки регіону дуже багатопланове поняття, яке розкривається з різних точок зору і відображає співвідношення на всіх рівнях господарської системи. На цій основі у роботі на с.19-25 подано різні підходи до виокремлення видів структур економіки. Разом з тим, робота значно виграла б, якби автором було запропоновано типологію структур економіки, які варто було б подати у вигляді систематизованої таблиці, що у подальшому знайшло б відображення в аналітичній частині роботи. Такий підхід дозволив би систематизувати теоретичний та емпіричний матеріали дослідження.

2. Автором при теоретичному обґрунтуванні цілей та завдань регіональної структурної політики подано її суть (с.50) без належного теоретичного аналізу напрацювань вітчизняних та закордонних вчених, який подано після авторського визначення (с.51-53), що певним чином обмежило авторське бачення.

3. Суперечливим є підхід автора щодо визначення місця регіональної політики структурної модернізації в системі регулювання регіонального розвитку (с.55). У поданому схематичному зображенні не прослідковується характеру взаємозв'язків між державною структурною та державною регіональною

політикою, між структурною та іншими складовими регіональної економічної політики.

4. Дискусійним є підхід автора до оцінки структурних трансформацій в економіці регіонів шляхом визначення відхилень за питомою вагою регіонів у ВРП, обсягах капітальних інвестицій, рівнях зайнятості населення.

5. У роботі детально досліджено тенденції розвитку Польщі у перші та наступні роки вступу до ЄС, що дозволяє імплементувати підходи та механізми для українських реалій, однак, поданий матеріал є надто громіздким і певним чином відхиляється від тематики дослідження.

6. Потребує уточнення висновки автора щодо відсутності чіткого геостратегічного вибору України та загрози тому, що «подальше недотримання обраного геополітичного курсу може ... перетворити Україну на лінію зіткнення геополітичних інтересів основних акторів світової економіки» (с.288).

7. При обґрунтуванні ринкових драйверів і чинників зростання в розрізі секторів економіки України за критеріями їх конкурентоспроможності та інноваційності автором зроблено висновок про виключно внутрішню спрямованість (без спрямування на зовнішній ринок) постачання палива та інших видів сировини (с.317). На нашу думку, такий підхід має право на існування, містить достатню кількість аргументів, однак потребує більш детального обґрунтування висновки про виключність стратегічного спрямування сфери видобутку та переробки сировини в Україні.

8. Потребує уточнення представлення графічного матеріалу у дисертації.

Проте викладені дискусійні положення та зауваження не змінюють загальної позитивної оцінки роботи, а лише додатково вказують на багатоплановість досліджуваної проблеми, її актуальність, наукову значущість і практичну цінність.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Александра Прокопюка на тему «Регіональна політика структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції» представляє собою закінчену наукову працю, яка вирішує актуальну науково-практичну проблему щодо реалізації регіональної політики структурної модернізації економіки України в умовах євроінтеграції.

Тема та зміст дисертації, автореферату, а також опублікованих наукових праць відповідають паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка.

Робота відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. зі змінами і доповненнями згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. та нормативним документам МОН України щодо дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, а її автор – Александер Прокопюк заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри фінансів
Луцького національного
технічного університету,
доктор економічних наук, професор

Вахович І.М.